

z zlato zvezdo, po končanih pogajanjih o nasledstvu po razpadli Jugoslaviji pa ji je posebno priznanje 25. junija 2001 izročilo tudi Ministrstvo za zunanje zadeve. Zaradi svojega doprinosa k prepoznavnosti vrhniške kulturne dediščine in k splošnemu ugledu tako Vrhniko kot Slovenije je leta 2012 postala častna občanka občine Vrhnika. Priznanje za njeno delo ji je izkazalo tudi Arhivsko društvo Slovenije. Leta 2004 je postala njegova častna članica, leta 2014 pa je za izjemen prispevek k razvoju slovenske arhivistike, varovanju in ohranjanju arhivske dediščine in njenemu predstavljanju javnosti ter za dolgoletno zaslužno delo v Arhivskem društvu Slovenije prejela Aškerčevo nagrado za življenjsko delo.

dr. Gregor Jenuš

IN MEMORIAM Ivan Lovrenčič (1954–2020)

V ponedeljek, 24. avgusta 2020, smo se poslovili od dolgoletnega ravnatelja Zgodovinskega arhiva na Ptuju. Sončen dan, pod reber položeno pokopališče Trnovske vasi je bilo ob našem prihodu prazno, saj tako narekujejo predpisi ob koronavirusu. Vladala je tista tišina, ki zaradi glasnosti boli in bi bila zelo po volji pokojnega Ivana.

Ivan Lovrenčič, za domače Janko, se je rodil v delavsko-kmečki družini. Oče Franc je delal na vodnem gospodarstvu na Ptuju, mati Marija, rojena v znani družini Šalamunovih, je skrbela za družino in delala na kmetiji. Lovrenčičeva sta imela sedem otrok, dvojčka sta umrla stara le nekaj tednov. Ivan je bil rojen kot peti zapovrstjo, leta 1954. Starega šest mesecev sta starša v stiski dala k Lovrenčičevemu dedku na Grajenščak. Oče je moral k vojakom, mati pa sama doma ni zmogla. Domov v Trnovsko vas se je vrnil šele, ko je bilo treba v osnovno šolo. Sestra Marija in brat Franc, ki sta šla ponj, se spominjata, kako se je upiral in jokal, ko je moral »od doma« nekam k tujcem.

Lovrenčičevi so imeli hišo v Bišu, streljaj od Trnovske vasi z župnijsko cerkvijo sv. Bolfenka in osnovno šolo, kar je od takrat naprej predstavljalo njegov novi svet. Kakor hitro je znal prebrati prve črke, se je zanj svet odprl in razširil. Hitro je prebral šolsko knjižnico in kot vzoren ministrant dobil dostop tudi do župnikove. Po končani osnovni šoli se je na priporočilo domačega župnika Draga Žižka vpisal v Srednjo versko šolo v Vipavi (ustanovljena 1950 kot Slovensko malo semenišče). Družina je odločitev sprejela, saj sicer nadvse nadarjenemu Janku starša šolanja ne bi mogla omogočiti. Le redko je govoril o času svojega življenja v Vipavi. Nekoč mi je dejal, da je bil eden izmed njegovih najtežjih trenutkov in njegova pot v Canosso, ko je ob koncu četrtega letnika šel k predstojniku in mu povedal, da se ne bo vpisal na študij teologije, da se ne počuti poklicanega, temveč bo ubral svojo, lastno pot. Študij enopredmetne zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani je končal in diplomiral 27. junija 1978. Za diplomsko nalogo je prejel študentsko Prešernovo nagrado.

Že 15. avgusta 1978 je začel z delom v Zgodovinskem arhivu na Ptuju, ki je prav takrat imel razpisano delovno mesto arhivista, pripravnika. Kot mlad zgodovinar si je želel sicer delati v prosveti, vendar je službo nujno potreboval, da je lahko zagotovil življenje svoji mladi družini. Ptujski arhiv je takrat štel osem delavcev in takratni ravnatelj Andrej Fekonja je z velikim optimizmom predstavil novega strokovnega sodelavca, v katerega je polagal velike upe. Za leto je njegovo strokovno delo prekinilo služenje vojaškega roka v Srbiji, ki je trajalo od 4. decembra 1979 do 21. novembra 1980. Ob vrnitvi na delo v ptujski arhiv je postal odgovoren za najobsežnejše gradivo upravnih fondov.

Za krajše obdobje je zapustil arhiv in odšel delat v prosveto. Pedagoško delo z mladimi ga je veselilo, na Srednješolskem centru Ptuj je od 1. septembra 1982 do 31. decembra 1985 poučeval zgodovino. V tem času je pri Republiškem komiteju za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo opravil pedagoški strokovni izpit.

V obdobju 1984–1985 je posle vršilke dolžnosti ravnateljice ptujskega arhiva prevzela Kristina Šamperl Purg, ki pri takratni politični strukturi sama ne bi dobila podpore za vodenje arhiva. Pri iskanju možnih kandidatov ji je uspelo prepričati Ivana, nekdanjega sodelavca, ki je poznal problematiko arhivske stroke, ptujskega arhiva, predvsem pa je bil domačin, ki je dodobra poznal lokalne razmere, da se prijavi na mesto ravnatelja. Ivan Lovrenčič se je prijavil na razpis, dobil podporo kolektiva, občinske konference SZDL Ptuj, ki je takrat podeljevala mnenje o kandidatih za vodilna delovna mesta, in postal ravnatelj Zgodovinskega arhiva na Ptuj. Na tej funkciji je ostal enaindvajset let, od 21. januarja 1985 do 28. februarja 2006.

V majhnem kolektivu, kot je ptujski arhiv, je veljalo pravilo, da mora vsak delati vse in poznati vsa področja. V letu 1979 je bila izvedena organizacijska sprememba, uvedenih je bilo pet referatov in Ivanu je bil dodeljen referat za obsežno gradivo upravnih fondov. Kariero arhivskega strokovnjaka si je zgradil z urejanjem upravnih in sodnih fondov, spoznavanjem dela in gradiva Arhiva Republike Slovenije in delom z ustvarjalci. Leta 1988 je bil imenovan za predsednika komisije za preizkus strokovne usposobljenosti za delo z dokumentarnim gradivom, v letu 2009 je pridobil strokovni naziv arhivski svetovalec.

Njegovo delo v arhivu je pustilo v Zgodovinskem arhivu na Ptuj trajen pečat. Menjala se je generacija arhivarjev, ki se je pomladila in povečala. Njegova intelektualna širina in odprtost sta delavcem omogočili sodelovanje, izobraževanje, lastno vključenost v tokove slovenske arhivistike, ki je bila takrat v veliki razvojni fazi. Arhiv je pestila kronična prostorska stiska. Da je omogočil nemoteno delo arhiva, mu je v letu 1992 uspelo adaptirati kleti pod arhivom in stanovanje v prizidku, s čimer je arhiv pridobil prostor za delo s strankami, in nekaj skladiščnega prostora v kleti, za katero smo vsi vedeli, da je lahko le začasna rešitev težave. V letih 2004 in 2005 je začel pogajanja z Ministrstvom za kulturo Republike Slovenije, da je arhivu dodelilo prostore v stari opuščeni vojašnici in da je bila izdelana gradbena dokumentacija za adaptacijo stavbe.

Kot zgodovinar je imel občutek, kdaj in zakaj je čas za politično spremembo zrel. Med letoma 1989–1990 so se začele ustanavljati prve stranke, ustvarjati so se začeli temelji nove slovenske demokratične družbe in Ivan Lovrenčič je skupaj s somišljeniki, intelektualnim jedrom Ptuja, bil med ustanovitelji Slovenske demokratične zveze na Ptuj in nekaj časa tudi njen predsednik. Leta 1990 je bil na volitvah 8. aprila prvi na listi Slovenske demokratične zveze, na kateri je bil izvoljen v občinski družbenopolitični zbor. Že na konstitutivni seji je bil z večino glasov izvoljen za prvega predsednika družbenopolitičnega zbora Ptuj Skupščine občine Ptuj in predsednika komisije za lokalno samoupravo.

Tudi ob vzpostavitvi lokalne samouprave in upravno-teritorialnih spremembah se je dejavno vključil v politiko. Ko so bile na Ptujskem z referendumom leta 1994 na novo oblikovane nekatere občine, je Ivan kandidiral kot kandidat LDS za župana nove občine Destrnik-Trnovska vas. Svoj program je predstavil, da bi občino in njeno vlogo oblikoval tako, da bi ohranjal identiteto vseh krajevnih skupnosti. V njem lastnem slogu, kratkega in jedrnatega izražanja, je volivcem namenil naslednjo misel: »Da bi uresničili svoje želje, se je najprej potrebno udeležiti volitev, saj je le tam pravo mesto in priložnost, da si izberete župana po svoji volji.« Županski mandat je dobil Franc Pukšič, Ivan Lovrenčič je postal prvi predsednik občinskega sveta Destrnik-Trnovska vas. Kasneje je s funkcije odstopil in se s politiko ni ukvarjal nikoli več.

V njegovih zadnjih letih dela v arhivu sta se zamenjala še dva direktorja – Ivan Fras in Katja Zupanič. Njegovo delo pa je bilo že zaznamovano z boleznijo,

ki ga je začela počasi in vztrajno načenjati, zato je bil invalidsko upokojen 31. decembra 2012, s 1. januarjem 2013 pa mu je prenehalo delovno razmerje v Zgodovinskem arhivu na Ptujju.

Za Ivana Lovrenčiča zagotovo velja, da je bil eden iz kroga omikanih in izobraženih Slovenjgoričanov, ki mu življenje ni bilo prizanesljivo. Bil je človek velike ljubezni, ki je veljala predvsem njegovi družini.

Marija Hernja Masten

IN MEMORIAM Jože Žontar (1932–2020)

Na predzadnji sončen in topel oktobrski dan smo izvedeli, da je svojo bogato življenjsko pot v 89. letu sklenil naš sodelavec in dolgoletni direktor Zgodovinskega arhiva Ljubljana dr. Jože Žontar. Odšel je tiho in brez pozdrava ter brez možnosti, da bi se od njega poslovili vsi, ki smo ga poznali in spoštovali.

Ob takih trenutkih privrejo na dan najprej osebni spomini, povezani z dr. Jožetom Žontarjem. Moji so še toliko bolj prijetni, ker so povezani s prvo zaposlitvijo takoj po zaključku študija zgodovine. Pred enaintridesetimi leti mi je dal priložnost, da svojo poklicno pot začnem in upam, da jo bom tudi zaključila, v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enoti v Idriji. Povsem brez izkušenj sem vstopila v prazno pisarno arhiva, ki je takrat deloval še v grajskih prostorih Mestnega muzeja Idrija. V njej ni bilo ne šefa ne sodelavca. Na voljo sem imela mizo, stol in omaro. Na mizi sta bila pisalni stroj Olimpija in tista zelena knjiga, ki jo pozna vsak slovenski arhivist, z naslovom *Priročniki in karte o organizacijski strukturi do 1918*. Čeprav sem bila zelo vesela službe, je moj takratni direktor čutil mojo stisko ter s tistimi pomirjajočimi in spodbudnimi besedami olajšal prve korake na samostojni poti. V teh dneh se pogosto spominim tistih njegovih besed, »no, kako je kaj«, ko me je poklical po telefonu. Že takrat sem se zavedala, da mi je preprosto zaupal in ravno zaradi tega sem bila velikokrat v stiski, da le ne bi šlo kaj narobe. S svojo umirjenostjo in potrpežljivostjo me je spodbujal in še enkrat se mu zahvaljujem za to priložnost. Dr. Žontar je bil moj nadrejeni samo tri leta, zato težko suvereno pišem o njem. V njegov spomin bom iz številnih zapisov svojih predhodnikov povzela njegovo bogato poklicno pot. Vendar sem prepričana, da je med nami še veliko zgodb in spominov, povezanih z njegovim delovanjem in sodelovanjem z njim, da bi lahko napisali knjigo spominov na dr. Žontarja.

Dr. Jože Žontar se je rodil 15. marca 1932 v Kranju v družini zgodovinarja dr. Josipa Žontarja. Po končani osnovni šoli leta 1945 je šolanje nadaljeval na kranjski gimnaziji, kjer je leta 1950 maturiral. Vpisal se je na Prirodoslovno-filozofsko fakulteto v Ljubljani na Oddelek za zgodovino. Še istega leta, 1955, po uspešnem zagovoru diplomske naloge, se je zaposlil v Državnem arhivu Slovenije. Svoje poznavanje zgodovine je spretno in uspešno prepletel z arhivistiko. Spoprijel se je z novimi izzivi arhivske problematike in zastavil pravilno reševanje arhivskih strokovnih vprašanj ter s tem postavil nove temelje slovenske arhivistike.

Ko je leta 1964 postal vodja zunanje službe in postavil temelje sodelovanja z ustvarjalci arhivskega gradiva, so sledili prevzemi velikih količin arhivskega gradiva ustvarjalcev, ki so prenehali z delovanjem po letu 1945, zato si je dr. Žontar zastavil cilj, da je treba vzpostaviti pravno varstvo arhivskega gradiva oziroma razviti metode varstva arhivskega gradiva s poudarkom na zavarovanju in ohranitvi arhivskega gradiva vseh ustvarjalcev.

V sodelovanju s tedanjim ravnateljem Mestnega arhiva Ljubljana dr. Sergijem Vilfanom je leta 1966 nastal prvi republiški *Zakon o arhivskem gradivu in*